

mocí zakotvené teorie mohou říci a co nikoli.

V rubrice studentské práce jsou prezentovány teoretické studie a výzkumná témata jako demokracie ve švédské škole, nové podněty v rozvoji osobnostní kompetence budoucích učitelů, význam zážitkové pedagogiky pro pedagogy a místo tvůrčího psaní v současných vzdělávacích programech.

Ve sborníku lze nalézt také zprávy členů pracoviště ze zajímavých konferencí, kterých se účastnili. Obsáhlejší zprávy jsou věnovány mezinárodním konferencím, které Ústav pedagogických věd zaštiťoval a které proběhly v Brně a Telči. Jednalo se o konferenci ENIRDEM (European Network for Improving Research and Development in Educational Management) s tématem Zvládání rozmanitosti v souvislostech řízení škol a vzdělávání a konferenci OMEP (Světová organizace pro předškolní výchovu) s tématem Péče o nejmenší děti od narození do tří let: výzva pro rodinu a komunitu.

V závěru sborníku nalezne čtenář medailónky připomínající osobnosti prof. Vladimíra Jůvy (1925-2005) a doc. Jana Supa (70. výročí), kteří na pracovišti působili jako jeho vedoucí.

Sborník lze hodnotit pozitivně – jako přínosný, zdařilý a informačně obsáhlý. Nabízí tematicky zaměřené příspěvky zabývající se z různých úhlů pohledu hlavními otázkami změn a inovací ve vzdělávání, a to jak na úrovni systému, škol, ředitelů, tak v práci učitelů. Cenné je, že většina článků vychází z výzkumů, v případě českých autorů realizovaných v době různých větších či menších změn v českém školství. A že mezi autory jsou zahraniční spolupracovníci pracoviště, členové pracoviště a studenti doktorských a magisterských studijních programů. Sborník by neměl uniknout pozornosti odborné veřejnosti zainteresované na teorii změny a inovací ve školství a vzdělávání.

Kateřina Vlčková

KRATOCHVÍLOVÁ, J.

Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem – s pedagogickým sborem.

Brno : MU, 2006. 116 s.

Autorka recenzované publikace získala bohaté zkušenosti jako učitelka a ředitelka základní školy. Později působila též jako lektorka v dalším vzdělávání zaměřeném na přípravu školního vzdělávacího programu. Své zkušenosti zúročuje v publikaci, kterou adresuje učitelům, pedagogickým sborům a vedení škol ve snaze poskytnout odpovědi na otázky „jak začít, jak postupovat a jak dojít k cíli“ při tvorbě školního vzdělávacího programu (ŠVP). Publikace je cenná o to více, že doba, kdy všechny základní školy a osmiletá gymnázia mají zahájit svoji výchovně-vzdělávací činnost

podle vlastního školního vzdělávacího programu, doslova klepe na dveře.

Publikace je rozdělena do sedmi kapitol, které na sebe logicky navazují. Prolíná jí myšlenka, podle níž pro novodobé kurikulum (Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – RVP ZV) není cílem učivo, ale dítě. Jana Kratochvílová svojí publikací poskytuje nabídku jedné z mnoha možných cest při tvorbě školního vzdělávacího programu. Jedná se o cestu, která má tu výhodu, že je autorkou na řadě pedagogických sborů ověřena, a to jak ve školách mateřských a základních, tak i na gymnáziích. Jádro publikace představuje čtvrtá kapitola pojednávající o dílčích krocích tvorby školního vzdělávacího programu. V závěru jednotlivých kapitol je k dispozici nástin kompetencí, kterými by měli být vybaveni absolventi učitelských fakult i učitelé z praxe, aby byli schopni se na tvorbě a realizaci školního vzdělávacího programu podílet.

V první kapitole autorka připomíná, že školní praxi čeká dlouhé období, v němž se ukáže, zda je školní vzdělávací program natolik kvalitní, aby přinášel pozitivní výsledky. Tvorba a realizace ŠVP pak záleží především na samotných učitelích. V následující kapitole Jana Kratochvílová zdůrazňuje, že ke změně kurikula dochází nejen v českém školství, ale současně v kontextu evropském. Důraz je kladen nejen na obsahovou stránku učiva (jak tomu bylo v minulosti), ale nezbytnou součástí nové koncepce by měly být odpovědi na otázky, „kdo si má své poznatky osvojit, jak a proč si je má osvojit“. Pro přiblížení této tematiky se autorka odvolává např. na práce V. Spilkové, E. Walterové a dalších.

Pro úspěšnou tvorbu školního vzdělávacího programu musí být vytvořeny určité předpoklady. Návrh toho, co by se mělo v pedagogickém sboru dělat pro přijetí změn, je prezentován formou stručného přehledu. Autorka zdůrazňuje, že pro správné pochopení idejí RVP ZV je důležitá znalost celého dokumentu, nikoliv jen jeho dílčích částí (např. aprobačních oborů učitele). K seznámení se s tímto dokumentem doporučuje rozvinutí bohaté diskuse na školách a v pedagogických sborech, která povede k hlubšímu porozumění a k rozvoji spolupráce celého pedagogického sboru. V publikaci nabízí konkrétní doporučení pro osvojení si týmové práce, včetně požadavku na jmenování vhodného koordinátora tvorby ŠVP na školách. Uvádí, že změnu kurikula by měl provázet vznik nové role učitele, který by disponoval nejen znalostmi oborovými, ale také zkušenostmi využitelnými v pedagogické praxi. Měl by umět vytvářet vhodné podmínky a procesy učení, odhadovat individualitu žáků, nebo být jejich poradcem. Důležité je také výrazné posílení svobody učitelů, která souvisí s větší zodpovědností při naplňování cílů a dosahování klíčových kompetencí.

Ve třetí kapitole Jana Kratochvílová přibližuje fázi „analýzy školy“ jako předstupeň tvorby školního vzdělávacího programu. „Analýza školy“ je nezbytným a osvědčeným východiskem pro následnou tvorbu ŠVP, a to zvláště pokud zohledňuje podmínky školy. Autorka představuje vybrané metody a nástroje pro „analýzu školy“ (SWOT analýza, metoda dotazníků, metoda rozhovoru, analýza vzdělávacích výsledků a obsahová analýza textu, pozorování), přičemž využívá konkrétních příkladů z praxe, které danou tematiku vhodně doplňují a přibližují.

Čtvrtá kapitola je nejobsáhlejší a představuje jádro celé publikace. S odvoláním na

vlastní zkušenosti v ní autorka seznamuje, jak začít s tvorbou školního vzdělávacího programu. Věnuje pozornost přípravě koncepčních materiálů seminářů, v nichž je třeba postupovat od obecného ke konkrétnímu. Nabízí vlastní návrh postupu tvorby školního vzdělávacího programu a autentické materiály, které slouží čtenářům jako inspirace. V jednotlivých podkapitolách charakterizuje „jak na to“, přičemž postupuje od zpracování identifikačních údajů školy, přes základní charakteristiku školy, charakteristiku ŠVP, učební plány, učební osnovy, až po hodnocení a evaluaci. Tyto podkapitoly jsou dále členěny na dílčí témata vztahující se k postupné tvorbě ŠVP – např. společné postupy na úrovni školy, rozvoj klíčových kompetencí žáků, zabezpečení výuky žáků mimořádně nadaných, začlenění průřezových témat, vzdělávací obsah vyučovacího předmětu. V textu, který představuje dílčí témata, vyniká důraz na jednotnou formu uspořádání textu i na grafickou úpravu. Najdeme v něm také odkazy na odbornou literaturu a na webové stránky. Dále autorka seznamuje s postupem práce v jednotlivých dílčích tématech a definuje jejich cíle, na něž navazují příklady přínosu popsané činnosti. Prezentuje poznatky k obsahové náplni činnosti, které přímo navádějí, jak řešit konkrétní problémy, jaká volit vhodná slova nebo myšlenkové operace při jednotlivých krocích. Každé z dílčích témat vzniku školního vzdělávacího programu je doplněno příklady z praxe, včetně zasvěceného komentáře autorky s důrazem na pozitiva i negativa citované ukázky. Příklady jsou opatřeny popisem, jak se postupovalo, eventuálně překládají postup vhodnější. Témata jsou doplněna obrazovými ukázkami pracovních materiálů vybraných škol, které vznikly při realizaci tvorby ŠVP.

Pátá kapitola je určena především vedení škol a vyzývá vedoucí pracovníky ve školství k tomu, aby učitelům poskytli dostatek času a vhodné prostředí k tvorbě školního vzdělávacího programu. Autorka popisuje několik možností pro vytvoření pracovní pohody, klidu a soustředění na práci v učitelských sborech.

Šestá kapitola stručně shrnuje možné problémy a poukazuje na náročnost tvorby ŠVP ve školách s malým pedagogickým sborem, tzn. v málotřídních školách, ve školách neúplných s 1. stupněm, nebo ve školách s jednou třídou v ročníku. Autorka doporučuje jak spolupráci s jinými podobnými školami, tak spolupráci jednotlivců – učitelů.

Poslední kapitola se věnuje profesní přípravě studentů učitelství a ŠVP a předkládá přehledně zpracovanou sumarizaci základních kompetencí studenta ve formě tabulárního přehledu.

Závěr publikace tvoří seznam použité literatury a poměrně obsáhlá přílohová část, která představuje velmi cenné zdroje doplňující předešlé kapitoly. Autorka např. nabízí různé druhy dotazníků, které je možno při tvorbě ŠVP použít, včetně návodu, jak je využít, eventuálně jak postupovat při jejich vyhodnocování. Cenné jsou také přílohy věnované jednotlivým kompetencím a možnostem jejich rozvíjení, stejně jako příklady výstupů některých předmětů na konkrétních školách.

Recenzovaná publikace je určena především učitelům, pedagogickým sborům a vedení škol, které se potýkají s tvorbou ŠVP a neví zcela přesně, jak na to. Může být současně vodítkem také pro ty, kteří školní vzdělávací program tvoří nebo mají již vlastní program vytvořený a touží po jeho zlepšení. Pomocí může také učitelům,

kteří hledají stále nové nápady a možnosti sebevzdělávání. Vzhledem k tomu, že autorka má bohaté zkušenosti z praxe, je publikace doplněna praktickými radami a návody, jak postupovat „krok za krokem“, aby byl výsledkem školní vzdělávací program.

Dana Hübelová